

Лебединська Олена Сергіївна¹,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної економіки
Іванісов Олег Вікторович¹,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної економіки
Лугова Вікторія Миколаївна¹,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної економіки
¹Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця

Lebedynska Olena¹,
PhD in Economics, Associate Professor,
<https://orcid.org/0000-0001-7110-5211>
Ivanisov Oleg¹,
PhD in Economics, Associate Professor
<https://orcid.org/0000-0001-5757-824X>,
Luhova Viktoriia¹,
PhD in Economics, Associate Professor
<https://orcid.org/0000-0001-9584-2259>,
¹ Simon Kuznets Kharkiv National University
of Economics

СПЕЦИФІКА НАДАННЯ ІНТЕГРОВАНИХ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В СУЧАСНИХ УМОВАХ SPECIFICITIES OF PROVIDING INTEGRATED SOCIAL SERVICES IN MODERN CONDITIONS

Лебединська О. С., Іванісов О. В., Лугова В. М. Специфіка
надання інтегрованих соціальних послуг в сучасних
умовах. *Український журнал прикладної економіки та
техніки*. 2025. Том 10. № 2. С. 38 – 44.

Lebedynska O., Ivanisov O., Luhova V. Specificities of
providing integrated social services in modern conditions.
Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology.
2025. Volume 10. № 2, pp. 38 – 44.

Метою статті є дослідження інтегрованого підходу до надання соціальних послуг в Україні за допомогою застосування міждисциплінарного підходу та міжвідомчої взаємодії. Інтегрований підхід до організації соціальних послуг передбачає комплексну стратегію, що охоплює всебічну оцінку ресурсного потенціалу особи чи сім'ї, стимулювання їхньої активної соціальної залученості, розроблення цільових заходів для сприяння соціальній адаптації та формування моделей поведінки, орієнтованих на стале функціонування в суспільстві. Реалізація такого підходу забезпечує ефективну соціальну інтеграцію осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, та сприяє підвищенню їхньої соціальної стійкості. Ефективність системи інтегрованих соціальних послуг значно зростає за умови впровадження міждисциплінарного підходу та міжвідомчої взаємодії. Сформовано та зазначено основні ознаки цих підходів, а також сутність цих понять. Це передбачає координацію зусиль різних фахівців і організацій з метою комплексного забезпечення найкращих інтересів дитини, що сприяє всебічному реагуванню на потреби родини та забезпеченню комплексної підтримки вразливих дітей. Доведено, що дієва міжвідомча взаємодія на рівні громади є важливим механізмом раннього виявлення випадків, що мають потенціал перейти в категорію складних життєвих обставин. Реалізація превентивних заходів у межах такої взаємодії сприяє оптимізації використання бюджетних ресурсів громади, оскільки дозволяє мінімізувати витрати, необхідні для подолання наслідків кризових ситуацій. Упровадження регламентованих процедур міжвідомчої взаємодії не вимагає значних додаткових ресурсів, проте істотно підвищує якість і результативність соціальної роботи. Досліджено та згруповано ключові компоненти моделювання соціальної роботи інтегрованих соціальних служб, що у подальшому сприяє розв'язанню соціальних проблем, захисту прав людини, забезпеченню умов для задоволення базових потреб, соціалізації, особистісного розвитку та підвищення загального рівня добробуту як окремої особи, так і сім'ї загалом.

Ключові слова: соціальні послуги, інтегрований підхід, міждисциплінарний підхід, міжвідомча взаємодія, соціальна інтеграція, соціальна стійкість.

The article aims to study an integrated approach to providing social services in Ukraine through an interdisciplinary approach and interagency interaction. An integrated approach to the organization of social services involves a comprehensive strategy that includes a thorough assessment of the resource potential of an individual or family, stimulating their active social involvement, developing targeted measures to promote social adaptation, and forming behavioral models focused on sustainable functioning in society. Implementing such an approach ensures effective social integration of individuals in difficult life circumstances and helps to increase their social resilience. The effectiveness of the system of integrated social services increases significantly if an interdisciplinary approach and interagency interaction are implemented. The main features of these approaches and the essence of these concepts are formed and indicated. This involves coordinating the efforts of various specialists and organizations to comprehensively ensure the child's best interests, contributing to a comprehensive response to the family's needs, and providing extensive support for vulnerable children. It has been proven that effective interagency interaction at the community level is an essential mechanism for the early detection of cases that can potentially move into difficult life circumstances. Implementing preventive measures within the framework of such interaction contributes to optimizing the use of community budget resources, as it minimizes the costs necessary to overcome the consequences of crises. Implementing regulated procedures for interagency interaction does not require significant additional resources but significantly increases the quality and effectiveness of social work. The key components of modeling social work of integrated social services have been studied and grouped, which further contributes to solving social problems, protecting human rights, ensuring conditions for meeting basic needs, socialization, personal development, and increasing the overall level of well-being of both an individual and the family.

Keywords: social services, integrated approach, interdisciplinary approach, interagency interaction, social integration, social sustainability.

Вступ

В умовах воєнного стану в Україні питання організації соціальної роботи в територіальних громадах набуває особливої актуальності. Зростання кількості дітей, сімей із дітьми та осіб, які опинилися у складних життєвих обставинах і потребують соціальної підтримки, вимагає перегляду існуючих підходів до надання соціальних послуг. До традиційних категорій вразливого населення додалися нові групи: сім'ї, діти та молодь, які зазнали наслідків військової агресії; сім'ї з дітьми, що пережили розлуку чи втрату внаслідок війни; родини військовослужбовців і ветеранів; особи, які пережили окупацію, катування або депортацію; а також сім'ї з дітьми, які стали свідками воєнних злочинів.

Одним із ключових викликів у цьому контексті є кадровий дефіцит у територіальних громадах, спричинений евакуацією кваліфікованих спеціалістів, їхнім професійним вигоранням та надмірним навантаженням. У деокупованих громадах додатковими проблемами стають руйнування соціальної інфраструктури, втрата матеріально-технічного забезпечення закладів соціального захисту та інші наслідки бойових дій. Ці чинники ускладнюють функціонування системи соціальної роботи, зокрема процес надання послуг, координацію діяльності різних суб'єктів соціальної сфери, розподіл повноважень та залучення громадськості до підтримки соціальних ініціатив. У таких умовах особливого значення набуває мобілізація ресурсів територіальних громад та впровадження інтегрованого підходу до організації соціальних послуг для сімей із дітьми. Консолідація кадрових, фінансових, матеріальних і

© Лебединська Олена Сергіївна Іванісов Олег Вікторович, Лугова Вікторія Миколаївна, 2025

ISSN 2415-8453. Український журнал прикладної економіки та техніки. 2025 рік. Том 10. № 2.

технологічних ресурсів сприяє підвищенню доступності, ефективності та якості соціальних послуг, а також зниженню їхньої собівартості.

Інтегрований підхід до організації соціальних послуг передбачає комплексну стратегію, що включає об'єктивну оцінку ресурсних можливостей особи чи сім'ї, стимулювання активної соціальної участі, розроблення конкретних заходів для досягнення соціальної адаптації та формування моделей поведінки, орієнтованих на стале функціонування в суспільстві. Такий підхід сприяє ефективній соціальній інтеграції осіб, які опинилися у складних життєвих обставинах, та посиленню їхньої соціальної стійкості.

Період 2020–2023 років характеризується інтенсивним розвитком системи соціального захисту дітей та організації соціальних послуг у територіальних громадах. Ухвалення Закону України «Про соціальні послуги» [11], впровадження стандартів їх надання, розробка класифікатора соціальних послуг, а також реформа децентралізації, створення об'єднаних територіальних громад і формування на їхній основі системи соціального захисту спричинили трансформацію підходів до соціальної роботи. У цьому контексті особливої значущості набуває адаптація сучасних стратегій, моделей і методик соціальної підтримки до специфічних умов функціонування територіальних громад, що дозволить забезпечити стійку соціальну інтеграцію та підвищення ефективності соціальних послуг у кризових умовах.

Досвід інтеграції соціальних послуг та соціальних виплат становить важливу основу для вдосконалення системи соціальної підтримки населення. У процесі звернення сімей або осіб до структур управління соціального захисту населення з метою отримання державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям, допомоги особам з інвалідністю з дитинства, дітям з інвалідністю, одноразової матеріальної допомоги непрацюючим малозабезпеченим особам, а також особам, які постраждали від торгівлі людьми, здійснюється комплексна оцінка їхніх потреб. Працівники соціального захисту інформують заявників про наявні соціальні послуги, умови їх отримання та в разі необхідності передають запит фахівцю із соціальної роботи для більш детального оцінювання потреб конкретної сім'ї чи особи.

Комплексний підхід, що базується на інтеграції ресурсів громади та держави, дозволяє не лише забезпечувати подолання складних життєвих обставин, а й мінімізувати їхній вплив. Цей підхід охоплює широкий спектр послуг, включаючи соціальні виплати, технологію ведення випадку, освітні програми, заходи з охорони здоров'я, ювенальну превенцію, сприяння працевлаштуванню та інші інтервенції, спрямовані на підвищення соціальної стійкості та підтримку вразливих категорій населення.

Ефективна міжвідомча взаємодія на рівні громади є ключовою умовою раннього виявлення випадків, які потенційно можуть перейти в категорію складних життєвих обставин. Така профілактична діяльність значно знижує витрати бюджету громади порівняно з витратами на подолання наслідків складних випадків. Упровадження порядків міжвідомчої взаємодії не потребує значних додаткових ресурсів, проте суттєво підвищує якість і ефективність соціальної роботи. Зокрема, у громадах Донецької, Луганської та Вінницької областей подібні практики передбачають затвердження на рівні місцевих рад процедур виявлення вразливих сімей, інформування про них та координації дій між залученими суб'єктами. Досвід свідчить, що навіть у невеликих громадах можливо організувати ефективну систему надання соціальних послуг за умови правильної організації, розвитку професійного потенціалу кадрів та залучення зовнішніх інвестицій. Водночас територіальні громади, що постраждали внаслідок збройного конфлікту, стикаються зі значними викликами, пов'язаними з конкуренцією за обмежені ресурси для забезпечення базових гуманітарних потреб. У таких випадках необхідне посилення зусиль, спрямованих на відновлення соціальної інфраструктури та забезпечення її належного функціонування в умовах кризового управління.

Таким чином, основними пріоритетами розвитку соціальної роботи як складової частини соціальної політики є підвищення уваги до кожного клієнта, забезпечення комплексного надання соціальних послуг, а також їх адресність, доступність і ефективність. Для досягнення цих цілей необхідно застосовувати інтегрований підхід до організації соціального обслуговування на рівні громади.

Формулювання цілей статті

Метою статті є дослідження інтегрованої підходу до надання соціальних послуг в Україні за допомогою застосування міждисциплінарного підходу та міжвідомчої взаємодії.

Для досягнення поставленої мети слід приділити увагу таким питанням: розглянути сутність поняття «інтеграція», визначити її зміст; дослідити ключові елементи міждисциплінарного підходу та міжвідомчої взаємодії; визначити основні недоліки та переваги інтегрованої системи надання соціальних послуг в Україні.

У роботі використовуються різні способи дослідження, зокрема узагальнення, порівняння, аналіз і синтез, які допомагають краще зрозуміти, як поєднуються різні підходи у сфері соціальних послуг, а також розглянути взаємодіють фахівці з різних сфер та установ. Крім того, для наочності використано графічні матеріали, які допомагають спростити та пояснити ключові ідеї дослідження. Основою роботи стали сучасні погляди на інтеграцію послуг та її головні принципи.

Виклад основного матеріалу дослідження

Впровадження інтегрованого підходу до надання соціальних послуг в Україні було започатковано в межах проекту «Спільно. Соціальні послуги для сім'ї у громаді», реалізованого у співпраці з Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ). Проект здійснювався Консорціумом партнерських організацій під керівництвом Української мережі за права дитини за фінансової підтримки Уряду Німеччини та Німецького банку розвитку (KfW). До складу Консорціуму увійшли такі неурядові організації: «Маріупольська спілка молоді», «Надія і житло для дітей», «Партнерство «Кожній дитині», «СОС Дитячі містечка» та «Соціальна синергія» [8].

Проект базувався на комплексному підході, який охоплював профілактику складних життєвих обставин, запобігання соціальному сирітству, раннє виявлення дітей і сімей, що потребують втручання, направлення їх на відповідні соціальні послуги та сприяння поверненню дітей із закладів інституційного догляду до ресурсно спроможних сімей. Важливим аспектом проекту стала міжвідомча взаємодія, що включала координацію з органами освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту, правопорядку та правосуддя.

Перша фаза проекту охопила 12 територіальних громад Луганської та Донецької областей, зокрема Бахмутську, Новопсковську, Троїцьку, Чмирівську, Білокуракинську, Біловодську, Дружківську, Соледарську, Сіверську, Миколаївську, Сартанську громади та місто Маріуполь. Завдяки реалізації ініціативи громади отримали підтримку у розбудові системи соціального захисту, орієнтованої на потреби сімей у складних життєвих обставинах [8].

На рівні територіальних громад впровадження соціальних послуг здійснюється з урахуванням індивідуальних потреб отримувачів, що сприяє інтеграції послуг у діяльність закладів освіти, охорони здоров'я та культури.

Наприклад, у центрах медичної реабілітації та паліативної допомоги запроваджено послугу тимчасового перепочинку для батьків, що сприяє зниженню рівня емоційного виснаження родин. Аналогічний підхід застосовується у центрах соціальної підтримки дітей та сімей, зокрема в місті Харків. Розглядається можливість надання соціальних послуг у психоневрологічних диспансерах із залученням фахівців, які проходять спеціальну підготовку з ведення випадку [7; 8; 11].

Особливу увагу приділено впровадженню послуги раннього втручання в інклюзивно-ресурсних центрах (ІРЦ) для дітей раннього віку із затримками розвитку, встановленою інвалідністю або ризиком її виникнення. Для цього спеціалісти ІРЦ проходять відповідне навчання та оволодівають методиками ведення випадку. Крім того, нормативно-правова база закріплює механізм переадресації виявлених родин у складних життєвих обставинах для їх подальшого соціального супроводу.

Таким чином, реалізація проєкту «Спільно» сприяла формуванню ефективної системи соціального захисту на рівні територіальних громад, що забезпечує комплексну підтримку вразливих категорій населення. Інтеграція соціальних послуг у різні сфери суспільного життя, міжвідомча координація та адаптація міжнародного досвіду стали ключовими факторами успішності цього підходу.

Сучасний етап розвитку соціальної роботи характеризується активним формуванням теоретичних основ і систематизацією досягнень соціальної практики. Цей процес спричинений соціальними вимогами суспільства, які передусім націлені на створення нової соціальної політики, орієнтованої на дітей, сім'ї та молодь [2; 5; 10; 13].

Інтеграція передбачає створення умов, за яких громада сприяє реалізації максимального соціального потенціалу кожного свого члена. Вона зосереджена на поліпшенні взаємодії між соціальними інституціями, що діють на території громади, яка є основою для досягнення спільних цілей і розвитку кожної з установ. У результаті такої інтеграції залучається весь соціальний потенціал громади, що підвищує ефективність надання послуг та забезпечує досягнення позитивних результатів у соціальній роботі [6; 7; 11; 12].

Інтеграція як процес має на увазі інтегрований підхід, який визначає стратегію взаємодії з індивідом і відповідне ведення справ щодо нього, що своєю чергою впливає на зміну підходів у соціальному обслуговуванні. На думку багатьох науковців, інтеграція – це процес об'єднання ресурсів, узгодження взаємодії та координації функцій з метою формування єдиної, впорядкованої системи [6; 7; 11; 12]. Основними характеристиками і водночас показниками процесу інтеграції є застосування інтегрованого підходу та формування інтегративної ситуації.

Інтегрований підхід визначається як метод взаємодії з індивідом, який передбачає не лише адаптацію особи до громади, але й активні дії з боку громади, спрямовані на її пристосування до потреб індивіда. Використовуючи інтегрований підхід, соціальні інституції громади змінюють свої переконання, цінності, принципи та організаційно-методичні засади, що дозволяє їм краще розуміти проблеми клієнтів і ефективно реагувати на їхні потреби. В умовах інтегративної ситуації підтримку та допомогу особам, які її потребують, зазвичай надає представник громади, що виступає як представник інтересів цієї особи, а також координує надання різноманітних послуг і підтримки від громади [6; 7; 9; 11; 12].

Зважаючи на це, доцільно створювати та забезпечувати функціонування соціальних служб, що спеціалізуються на наданні адресних послуг певним категоріям клієнтів і працюють у тісній взаємодії з усіма установами громади. Соціальні працівники таких служб можуть ініціювати розробку і впровадження нових послуг у сферах освіти, охорони здоров'я, соціального захисту та інших.

Отже, інтегровані соціальні служби – це сукупність спеціалізованих служб, що формуються відповідно до потреб громади та орієнтовані на надання адресної допомоги сім'ям і дітям, які стикаються з важкими життєвими ситуаціями, використовуючи інтегрований підхід.

Водночас інтегрована система надання соціальних послуг – це модель, що передбачає поєднання соціального захисту, освіти, охорони здоров'я, ювенальної превенції та інших напрямів діяльності з метою комплексної підтримки вразливих сімей [10; 13]. Такий підхід сприяє підвищенню рівня соціального добробуту громади та забезпеченню ефективного використання кадрових, фінансових, матеріальних і технологічних ресурсів. Запровадження комплексного підходу дозволяє здійснювати об'єктивну оцінку можливостей сім'ї або особи, сприяти формуванню їхньої соціальної активності та розробляти алгоритм взаємодії, спрямований на досягнення визначених цілей. Взаємозв'язок між різними суб'єктами соціальної політики та ефективна координація заходів сприяють не лише оптимізації соціальної підтримки, а й трансформації поведінкових моделей осіб чи сімей, що перебувають у складних життєвих обставинах.

Крім того, інтегрований підхід та інтегративна ситуація є основою для функціонування таких служб, оскільки передбачають активну співпрацю спеціалістів між собою та безпосередньо з клієнтами. Впровадження цього підходу дозволяє створити інноваційну систему соціального обслуговування на рівні громади, яка є частиною соціальної роботи, і спрямована на захист прав клієнтів через визначення їхніх потреб та надання повного спектру необхідних послуг [10; 12].

Одним із ключових аспектів трансформації системи соціальних послуг стала еволюція складу суб'єктів, відповідальних за їх надання та організацію. У 2003 році до таких суб'єктів належали державні та комунальні установи соціального обслуговування, а також недержавні неприбуткові організації та фізичні особи. Починаючи з 2012 року, можливість надання соціальних послуг була розширена на установи та організації незалежно від форми власності й господарювання, а також на приватних підприємців. У 2019 році система суб'єктів надання соціальних послуг зазнала подальших змін, охоплюючи не лише надавачів і отримувачів соціальних послуг, а й уповноважені органи у відповідній сфері, а також об'єднання працівників, надавачів та отримувачів соціальних послуг [7; 11].

Згідно зі статтею 13 Закону України «Про соціальні послуги», інтегрований підхід до надання соціальних послуг передбачає концентрацію ресурсів та зусиль різних інституцій на рівні громади. Це забезпечує можливість надання послуг не лише у спеціалізованих соціальних установах, а й у закладах освіти, охорони здоров'я, культури, центрах зайнятості тощо. Важливим аспектом законодавчого регулювання є передбачена можливість створення комплексних установ соціального обслуговування, що містять структурні чи територіально відокремлені підрозділи, які надають широкий спектр послуг різним категоріям населення. Така модель дозволяє мінімізувати відомчі бар'єри та сприяє більш ефективній координації соціальної політики на рівні територіальних громад [11].

Інтеграція соціальних послуг є ключовим елементом для створення ефективної підтримки вразливих сімей, особливо з дітьми, в громадах. Її основна мета полягає в упорядкуванні та узгодженні роботи різних секторів, таких як соціальний захист, освіта, охорона здоров'я та правоохоронні органи, для забезпечення комплексного підходу до вирішення проблем таких сімей. Для успішної реалізації такого підходу вкрай важливо забезпечити міжвідомчу взаємодію між соціальними службами, органами освіти, охорони здоров'я, правоохоронними органами та

громадськими організаціями. Це дозволить не тільки забезпечити найбільш адекватну підтримку для вразливих сімей, а й підвищить загальний рівень соціального добробуту громади, сприяючи сталому розвитку.

Безумовно, система інтегрованих соціальних послуг набуває максимальної ефективності за умови застосування міждисциплінарного підходу та міжвідомчої взаємодії (табл. 1). Це означає, що різні фахівці та організації повинні працювати разом, об'єднуючи свої зусилля для досягнення спільної мети – забезпечення найкращих інтересів дитини. Такий підхід дає змогу комплексно реагувати на потреби родини та забезпечити цілісну підтримку вразливих дітей.

Таблиця 1. Сутність та складові міждисциплінарного підходу та міжвідомчої взаємодії

Ознаки	Міждисциплінарний підхід	Міжвідомча взаємодія
Сутність	це модель взаємодії спеціалістів з різних сфер, які залучені до здійснення соціальної роботи та уповноважені відповідними суб'єктами приймати спільні рішення	це процес координації діяльності державних організацій, що представляють різні відомства та галузі державного управління, з метою ефективного розв'язання соціальних проблем, яка реалізується через діяльність органів опіки та піклування, дорадчих органів, а також у межах спільного стратегічного планування
Мета	забезпечення комплексного, узгодженого та ефективного вирішення проблем осіб і сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, шляхом координації зусиль спеціалістів різних сфер.	створення єдиної, ефективної системи співпраці державних і недержавних установ для забезпечення комплексної підтримки вразливих категорій населення
Суб'єкти	Соціальні працівники – оцінюють потреби сімей і координують надання послуг. Психологи – здійснюють психологічну підтримку та допомогу. Освітня (педагоги, соціальні педагоги, працівники навчальних закладів) – виявляють дітей, які потребують допомоги, та надають освітню підтримку. Медичні працівники (лікарі, медсестри) – оцінюють стан здоров'я та надають медичну допомогу. Юристи – консультують із правових питань і захищають права осіб у складних життєвих обставинах. Представники правоохоронних органів (ювенальна превенція, поліція) – забезпечують безпеку та правовий захист. Спеціалісти центрів зайнятості – сприяють професійній адаптації та працевлаштуванню. Представники громадських і благодійних організацій – надають додаткову підтримку та ресурси	Міністерство соціальної політики України та його регіональні підрозділи – здійснює державну політику у сфері соціального захисту. Служби у справах дітей – контролюють дотримання прав дітей і працюють із сім'ями в кризових ситуаціях. Центри соціальних служб – надають комплексні соціальні послуги. Органи охорони здоров'я (міністерства, лікарні, центри первинної медичної допомоги) – забезпечують медичне обслуговування. Освітні установи (міністерства, школи, дитячі садки, інтернати) – підтримують дітей та їхні родини. Національна поліція України, ювенальна превенція – забезпечують правопорядок і захист прав дітей. Органи місцевого самоврядування – відповідають за координацію соціальних послуг на рівні громади. Громадські організації та благодійні фонди – долучаються до надання соціальних послуг і підтримки вразливих категорій населення
Об'єкти	Діти, які перебувають у складних життєвих обставинах; сім'ї у складних життєвих обставинах; особи з інвалідністю та особи з обмеженими можливостями здоров'я; люди похилого віку; особи, які зазнали домашнього насильства чи торгівлі людьми; безробітні, соціально незахищені громадяни; особи, які повернулися з місць позбавлення волі; вимушені переселенці та біженці	Центри соціальних служб, служби у справах дітей, територіальні центри соціального обслуговування, лікарні, поліклініки, центри реабілітації, психологічні служби, дитячі садки, школи, професійно-технічні училища, центри інклюзивної освіти, поліція, ювенальна превенція, органи пробації, судові установи, центри зайнятості, служби перекваліфікації та працевлаштування, неурядові організації, благодійні фонди, волонтерські ініціативи; органи, що координують соціальну роботу на рівні громад
Принципи	Комплексність – забезпечує всебічний аналіз проблеми завдяки залученню фахівців із різних галузей (соціального захисту, медицини, освіти, правозахисту тощо). Координація та узгодженість дій – передбачає спільну роботу всіх учасників процесу, де кожен спеціаліст виконує свої завдання, узгоджуючи їх із загальним планом допомоги. Колегіальність у прийнятті рішень – рішення щодо конкретного випадку ухвалюється на основі спільного обговорення, враховуючи професійні оцінки всіх членів команди. Індивідуалізація підходу – кожен випадок розглядається з урахуванням особливих обставин, потреб та ресурсів сім'ї або особи. Взаємоповага та довіра – успішна співпраця можлива лише за умови рівноправного партнерства, поваги до професійної думки кожного учасника та відкритості до діалогу. Гнучкість і адаптивність – робота команди передбачає можливість перегляду плану дій залежно від змін у ситуації та потребах отримувача соціальних послуг. Ефективне використання ресурсів – об'єднання знань, досвіду та матеріальних можливостей різних відомств дозволяє досягти оптимальних результатів у розв'язанні проблеми	Обмін інформацією – забезпечує ефективність співпраці та є основою для узгоджених дій. Довіра між учасниками процесу – є ключовою умовою успішної взаємодії. Спільне визначення цілей – передбачає узгодження загальної стратегії та завдань на кожному етапі надання соціальних послуг

Джерело: складено автором

З метою забезпечення комплексного та ефективного надання соціальних послуг можуть створюватися інтегровані установи, у межах яких структурні або територіальні підрозділи спеціалізуються на наданні різних видів соціальної допомоги відповідним групам населення.

Сучасна система надання соціальних послуг спрямована на підтримку осіб і сімей, які зазнали негативного впливу непереборних для них обставин або перебувають у групі ризику. Соціальні послуги є цілеспрямованими, планомірними та структурованими заходами, спрямованими як на запобігання виникненню або загостренню складних життєвих ситуацій, так і на їх подолання чи мінімізацію негативних наслідків. Це своєю чергою, сприяє вирішенню проблем, захисту прав, створенню умов для задоволення базових потреб, соціалізації, розвитку та покращення загального добробуту людини чи сім'ї [7; 8; 11; 12].

Надання соціальних послуг здійснюється широким спектром суб'єктів, зокрема державними та комунальними установами, комерційними підприємствами, громадськими організаціями, приватними підприємцями

та фізичними особами, які мають відповідну кваліфікацію та ресурси. Фінансування, організація та координація процесу надання соціальних послуг покладається на виконавчі органи територіальних громад, що сприяє підвищенню ефективності управління соціальною підтримкою та її доступності для вразливих категорій населення.

Європейський досвід у сфері надання соціальних послуг демонструє значну варіативність підходів, проте спільною характеристикою залишається те, що питання соціального забезпечення та розвитку соціальної сфери перебувають у компетенції органів місцевого самоврядування. Вони реалізуються через механізми міжвідомчої та міжсекторальної взаємодії, ґрунтуються на принципах, закріплених у Європейській соціальній хартії, та мають сімейно орієнтований характер. Хоча кожна громада може розробляти власні механізми співпраці, ключовими умовами ефективного функціонування системи є забезпечення континууму та інтегрованості послуг [9; 14; 15].

Континуум соціальних послуг (від лат. continuum – безперервність) передбачає системність, послідовність та взаємопов'язаність етапів надання допомоги. Він охоплює профілактичні заходи щодо запобігання складним життєвим обставинам, раннє виявлення вразливих категорій населення, диференційоване спрямування сімей з дітьми на відповідні соціальні послуги, а також реінтеграцію дітей, які перебували в інституційних закладах, у ресурсно спроможні сімейні середовища. Відтак усі суб'єкти, які здійснюють діяльність у сфері захисту дітей та підтримки сімей, мають бути залучені до надання комплексних соціальних послуг. До них належать установи освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, правоохоронні органи, судові інституції та культурні заклади.

Моделювання соціальної роботи в інтегрованих соціальних службах базується на основних принципах та підходах до створення системи соціальної роботи. Ключові компоненти цієї моделі – мета, завдання, принципи, технології, напрями, форми та методи роботи, які визначають зміст діяльності служб (рис. 1). Наявність механізмів, що забезпечують ефективність роботи інтегрованих соціальних служб, додає моделі функціональних ознак як системи. Індикатором успішності є результат, що відображає зміну становища клієнта, подолання його складних життєвих обставин та інші позитивні зміни [1; 7; 11; 13].

Мета – створення комплексної, доступної та ефективної системи соціального захисту, яка спрямована на підтримку осіб та сімей, що перебувають у складних життєвих обставинах, та сприяння їх соціальній інтеграції, добробуту та підвищенню якості життя

Завдання			
Соціальна підтримка та допомога	Розвиток людського капіталу та соціального потенціалу громади		Соціальна профілактика
Надання комплексних соціальних послуг	Соціальна адаптація та реінтеграція		Міжвідомча координація та партнерство
Моніторинг та оцінка ефективності соціальних послуг			
Методи роботи			
Загальні методи соціальної роботи		Специфічні методи соціальної роботи	
Організаційно-адміністративні методи: планування та координація, розробка соціальних програм; контроль і моніторинг ефективності. Соціально-економічні методи: матеріальна допомога; надання соціальних гарантій; соціальне інвестування. Соціально-психологічні методи: психологічне консультування; корекція поведінки; психотерапія та соціальна реабілітація		Методи роботи з клієнтом: індивідуальна соціальна робота; метод кейс-менеджменту; метод «єдиного вікна». Групові методи: тренінги, семінари, майстер-класи, групова терапія, метод сімейної соціальної роботи Методи роботи з громадою: адвокація, громадська участь, волонтерство та благодійність	
Інноваційні методи в соціальній роботі: цифровізація соціальних послуг, соціальне підприємництво, гейміфікація.			
Принципи			
пріоритет інтересів дітей	гуманність і добровільність	комплексний підхід	адресність і доступність послуг
ухвалення рішень на основі оцінки та аналізу потреб дитини та сім'ї	послідовність і системність у наданні допомоги		залучення клієнтів до ухвалення рішень, планування роботи та моніторингу наданих послуг
Форми роботи	Технології		
Індивідуальні	Інноваційні: диджиталізація соціальних послуг, менторинг і наставництво, телесоціальна робота (онлайн-супровід) тощо		
Групові			
Робота на рівні громади	Традиційні: кризове втручання, реабілітаційні технології, медіація та переговорні технології тощо		

Рис. 1. Ключові компоненти моделювання соціальної роботи інтегрованих соціальних служб.

Джерело: складено автором.

Основним компонентом моделі є мета і завдання соціальної роботи, які реалізуються інтегрованими соціальними службами та деталізуються в роботі спеціалізованих служб. Загальна мета – гарантований захист прав клієнтів, який конкретизується в системі надання різних видів соціальних послуг, матеріальної допомоги, здійсненні соціального обслуговування, профілактичній роботі й реабілітації дітей та сімей, що потрапили у складні життєві обставини.

Завдання інтегрованих соціальних служб полягають у забезпеченні належної послідовності та прозорості дій у процесі надання соціальних послуг сім'ям із дітьми відповідно до визначених повноважень та відповідальності учасників цього процесу. Вони також включають запровадження комплексного, особистісно-орієнтованого та індивідуального підходу при наданні послуг дітям і сім'ям, що потребують кількох видів допомоги одночасно. Стратегії реалізації завдань інтегрованих соціальних служб включають: підтримку сімей з дітьми, формування засад відповідального батьківства; раннє виявлення та подолання причин, що призводять до сімейного неблагополуччя; запобігання вилученню дитини із сім'ї; розвиток сімейних форм виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування; реінтеграція та соціалізація вихованців інтернатних закладів [2–5; 7; 13].

У межах стратегії визначаються основні принципи цілепокладання, що включають орієнтацію на адресність і комплексність допомоги, міжсекторальну взаємодію, доказовість практик і результатоорієнтованість. Також вона окреслює підходи до вибору методів, форм і технологій надання послуг, що можуть варіюватися залежно від специфіки отримувачів, рівня їхніх потреб та можливостей соціальної інфраструктури.

Застосування стратегічного підходу у практичній діяльності соціальних служб дозволяє перейти до рівня тактичного планування – розроблення індивідуального плану надання послуги відповідно до потреб конкретного отримувача. Такий підхід забезпечує гнучкість і адаптивність соціального втручання, сприяючи підвищенню ефективності та якості соціальної допомоги.

Сучасні стратегії надання інтегрованих соціальних послуг повинні відповідати сучасним уявленням про сутність, цінності та принципи соціальної роботи, а також ґрунтуватися на актуальних інноваційних теоріях і моделях

цієї професійної діяльності. За таким підходом надання соціальних послуг здійснюється з дитиноцентрованим підходом, що передбачає врахування принципу континууму послуг, тобто їх послідовності та безперервності, а також застосування технології ведення випадку (кейс-менеджменту). Інтегрований підхід є найбільш ефективним для забезпечення захисту прав дитини та профілактики соціального сирітства.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Для ефективного реагування на гуманітарну кризу та сприяння відновленню України критично важливо акцентувати увагу на розробці, координації, впровадженні та моніторингу комплексного пакету інтегрованих соціальних послуг і виплат. Це потребує чітко визначених керівних принципів, підтримки територіальних громад у реалізації цих послуг, а також спільного планування та скоординованої реалізації заходів між неурядовими суб'єктами.

Інтегрований підхід до надання соціальних послуг є важливою складовою інтегрованої системи соціального захисту. Для України створення такої системи є перспективним напрямом розвитку, хоча вже існують певні досягнення на законодавчому рівні та в окремих територіальних громадах. Комплексність надання послуг можна забезпечити шляхом застосування технології ведення випадку, створення міждисциплінарних команд та скоординованої переадресації отримувачів послуг. Процедури обміну інформацією та переадресації встановлюються на рівні громади через Порядок міжвідомчої взаємодії.

Отже, стратегія надання соціальних послуг являє собою узагальнений концептуальний підхід, спрямований на визначення довгострокових цілей соціальної роботи та розроблення механізмів їх досягнення. Вона має ґрунтуватися на системному аналізі соціальних потреб населення, враховувати соціально-економічний контекст, та інтегрувати сучасні методи і технології соціальної роботи. Таким чином, стратегія соціальної роботи виконує не лише функцію концептуального орієнтиру, а й є інструментом підвищення керованості, результативності та інноваційності системи соціального обслуговування, що відповідає сучасним викликам і потребам суспільства.

Література

1. Глобалізація сучасного світового господарства: сутність та основні ознаки процесу. Гуманітарний вісник ЗДІА. 2008. Вип. 32. URL: https://old-zdia.znu.edu.ua/gazeta/visnik_32_196.pdf.
2. Експрес-оцінка впливу війни на мікро-, малі та середні підприємства в Україні. Аналітичний звіт. Київ: Програма розвитку ООН в Україні. 2022. 77 с. URL: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2024-04/undp-ua-smb-2024.pdf>.
3. Збитки, нанесені інфраструктурі України, станом на вересень 2023 року. Київська школа економіки. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-pryamih-zbitkiv-zavdana-infrastrukturi-ukrayini-cherez-viynu-syagaye-151-2-mlrd-otsinka-standom-na-1-veresnya-2023-roku/>.
4. Звіт про прямі збитки інфраструктури. Непрямі втрати економіки від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України, та попередня оцінка потреб України у фінансуванні відновлення. Київська школа економіки. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2022/07/NRC_CLEAN_Final_Jul1_Losses-and-Needs-Report.pdf.
5. Іванісов О. В. Лебединська О. С., Лугова В. М. Реальний стан і перспективи реформування системи соціального забезпечення. *Бізнес Інформ*. 2022. № 12. С. 184–189. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-12-184-189>.
6. Іванісов О. В. Соціальний захист як інструмент забезпечення соціальної безпеки населення України. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2024. Том 9. № 1. С. 46–50. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2024-1-7>.
7. Інтегровані соціальні служби: теорія, практика, інновації: навч.-метод. комплекс / Автор-упоряд.: О. В. Безпалько, І. Д. Зверева, З. П. Кияниця, В. О. Кузьмінський та ін. / За заг. ред.: І. Д. Зверев, Ж. В. Петрович. Київ: Фенікс, 2007. 528 с.
8. Сучасні підходи до впровадження інтегрованих соціальних послуг на рівні громад / уклад. І. Єременко. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/media/36691/file/Unicef%20Integrated%20social%20services.pdf>.
9. Назарова Г. В., Степанова Е. Р. Міжнародні соціальні інституції та програми : навч. посіб. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця. 2023. 285 с. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/30609/1/2023-%D0%9D%D0%B0%D0%B7%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%93%20%D0%92%2C%20%D0%A1%D1%82%D0%B5%D0%BF%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%95%20%D0%A0.pdf>.
10. Практики надання соціальних послуг сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах : наук.-метод. зб. / за ред. Н. М. Комарової. Держ. ін-т сімейної та молодіжної політики. Київський міський центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. Київ. 2016. 112 с.
11. Про соціальні послуги: Закон України від 17.01.2019 р. № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>.
12. Сотнікова Ю. В. Державне регулювання соціальної сфери: навч. посіб. для студентів спеціальності 232 "Соціальне забезпечення" першого (бакалаврського) рівня. Харків: Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця. 2023. 160 с. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/30338>.
13. Соціальна безпека людини в умовах війни: сутність, особливості та шляхи забезпечення : матеріали круглого столу 28-30 червня 2023 р. / за заг. ред. проф. З. С. Варналія. Київ-Одеса: Знання України. 2023. 89 с. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/8117/%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8%20%D0%9E%D0%B4%D0%B5%D1%81%D0%B0%20%D0%92%D0%B0%D1%80%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B8%CC%86%20%D0%97%D0%BD%D0%B0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%96%CC%88%D0%BD%D0%B8.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
14. Gelderblom D. Social Institutions (Introductions to Sociology). illustrated ed. Oxford: Oxford University Press, 2017. 72 p.
15. Lasok K. Law and institutions of the European Union. 9th ed. London: S. I., 2018. 534 p.

References

1. Hlobalyzatsiya suchasnogo svitovogo hospodarstva: sutnist ta osnovni oznaky protsesu [Globalization of the Modern World Economy: Essence and Key Features of the Process]. *Humanitarny visnyk ZDIA*, (2008). vol. 32. Available at: https://old-zdia.znu.edu.ua/gazeta/visnik_32_196.pdf
2. Ekspres-otsinka vplyvu viyny na mikro-, mali ta seredni pidpryyemstva v Ukraini [Express Evaluation of the Impact of the War on Micro-, Small and Medium Enterprises in Ukraine]. Analytical Report. Kyiv: UNDP Ukraine. (2022). 77 p. Available at: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2024-04/undp-ua-smb-2024.pdf>.
3. Zbytk y, naneseni infrastrukturi Ukrainy, stanom na veresnya 2023 roku [Damage to Ukraine's Infrastructure as of September 2023]. Kyiv School of Economics. Available at: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-pryamih-zbitkiv-zavdana-infrastrukturi-ukrayini-cherez-viynu-syagaye-151-2-mlrd-otsinka-standom-na-1-veresnya-2023-roku/>.
4. Zvit pro pryami zbytky infrastruktury. Nepryami vtraty ekonomiky vid ruynuvan' vnaslidok viyskovoyi ahresiyi rosiyi proty Ukrainy, ta poperednya otsinka potreb Ukrainy u finansuvanni vidnovlennya [Report on Direct Infrastructure Losses. Indirect Economic Losses from the Destruction Caused by Russia's Military Aggression Against Ukraine, and Preliminary Assessment of Ukraine's Needs for Reconstruction Funding]. Kyiv School of Economics. Available at: https://kse.ua/wp-content/uploads/2022/07/NRC_CLEAN_Final_Jul1_Losses-and-Needs-Report.pdf.

5. Ivanisov, O. V., Lebedynska, O. S., & Luhova, V. M. (2022). Real'nyy stan i perspektyvy reformuvannya systemy sotsial'nogo zabezpechennya [The Current State and Prospects for Reforming the Social Security System]. *Biznes Inform*, no. 12, pp. 184–189. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-12-184-189>.
6. Ivanisov, O. V. (2024). Sotsial'nyy zakhyst yak instrument zabezpechennya sotsial'noyi bezpeky naselennya Ukrainy [Social Protection as a Tool for Ensuring the Social Security of the Population of Ukraine]. *Ukrayinskyi zhurnal prykladnoyi ekonomiky ta tekhniki*, vol. 9, no. 1, pp. 46–50. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2024-1-7>.
7. Bezpalko, O. V., Zvereva, I. D., Kiyanytsia, Z. P., Kuzminskyi, V. O., & others. (2007). Intehrovani sotsial'ni sluzhby: teoriya, praktyka, innovatsii [Integrated Social Services: Theory, Practice, Innovations]. Kyiv: Feniks.
8. Yermenko, I. (Ed.). (n.d.). Suchasni pidkhody do vprovadzhennya intehrovanykh sotsial'nykh posluh na rivni hromad [Contemporary Approaches to Implementing Integrated Social Services at the Community Level]. Available at: https://www.unicef.org/ukraine/media/36691/file/Unicef_Integrated%20social%20services.pdf.
9. Nazarova, H. V., & Stepanova, E. R. (2023). Mizhnarodni sotsial'ni instytutsiyi ta prohramy [International Social Institutions and Programs]. *Kharkiv: KhNEU named after S. Kuznets*. Available at: <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/30609/1/2023-%D0%9D%D0%B0%D0%B7%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%93%20%D0%92%2C%20%D0%A1%D1%82%D0%B5%D0%BF%D0%B0%D0%BD%0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%95%20%D0%A0.pdf>
10. Komarova, N. M. (Ed.). (2016). Praktiky nadannya sotsial'nykh posluh sim'yam, yaki perebuvayut u skladnykh zhyttyevykh obstavynakh [Practices of Providing Social Services to Families in Difficult Life Circumstances: Scientific and Methodical Collection]. Kyiv: State Institute of Family and Youth Policy, Kyiv City Center for Social Services for Families, Children, and Youth.
11. Pro sotsial'ni posluhy: Zakon Ukrainy vid 17.01.2019 r. № 2671-VIII [On Social Services: Law of Ukraine No. 2671-VIII, dated January 17, 2019]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>.
12. Sotnikova, Y. V. (2023). Derzhavne rehulyuvannya sotsial'noyi sfery [State Regulation of the Social Sphere]. *Kharkiv: KhNEU Publishing*. Available at: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/30338>.
13. Varnaliy, Z. S. (Ed.). (2023). Sotsial'na bezpeka lyudyny v umovakh viyny: sutnist', osoblyvosti ta shlyakhy zabezpechennya [Human Social Security in Wartime: Essence, Features, and Ways of Ensuring It]. Roundtable Materials, June 28-30, 2023. Kyiv-Odesa: Knowledge of Ukraine. Available at: <https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/8117/%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8%20%D0%9E%D0%B4%D0%B5%D1%81%D0%B0%20%D0%92%D0%B0%D1%80%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B8%CC%86%20%D0%97%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D0%99%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%96%CC%88%D0%BD%D0%B8.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
14. Gelderblom, D. (2017). Social Institutions (Introductions to Sociology). Illustrated ed. Oxford: Oxford University Press.
15. Lasok, K. (2018). Law and Institutions of the European Union. 9th ed. London: S. I.

Стаття надійшла до редакції 20.03.2025 р.